

Den strategiske eksportkontrollen
-norsk politikk, internasjonale
rammebetingelser, nasjonal gjennomføring

Anne Kari Lunde

Seniorrådgiver

**Seksjon for nedrustning, ikke-spredning
og eksportkontroll**

Tre spor

- **Våpen og militært materiell, Liste I (nasjonal liste).**
- **Flerbruksvarer, Liste II (sammenstilling av de internasjonale eksportkontrollregimenes lister).**
- **”Catch all” (lisensplikt for enhver vare under visse omstendigheter)**

Lov, forskrift (varelistene), retningslinjer

Det politiske utgangspunktet

- **Regjeringens erklæring av 11.mars 1959**

”Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig”

Det politiske utgangspunktet

- **Stortingets vedtak samme dag (11. mars 1959)**

”... Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted”

Det politiske utgangspunktet

- **Stortingets presisering i 1997**

Et enstemmig Storting sluttet seg i 1997 til en presisering om at:

”Utenriksdepartementets vurdering av disse forhold omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter”

- **Våpen og militært materiell**
 - **Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål**

Publisert for å gi større forutsigbarhet for eksportørene

- **Årlig stortingsmelding om eksport av forsvarsmateriell**
 - **Fremlagt siden 1996**
 - **Åpenheten betydelig styrket**
 - **Graden av innsyn må skje innenfor rammen av lovpålagte taushetsbestemmelser**
 - **Norge pådriver for å oppnå større åpenhet om internasjonal våpenhandel gjennom fremleggelse av nasjonale rapporter**

Det norske eksportkontrollsystemet

- **Utenriksdepartementet er nasjonal eksportkontrollmyndighet: norsk eksportkontrollpolitikk, prioriteringer, internasjonalt samarbeid, regelverket, lisensiering, informasjonsvirksomhet.**
- **Koordinerer den nasjonale innsatsen: samarbeidet med andre etater (PST, TAD, forsvaret).**

Internasjonalt samarbeid

Eksportkontrollregimene

- **Australia-gruppen (kjemiske og biologiske våpen)**
- **Nuclear Suppliers Group (NSG) / Zangger-komiteen**
- **Regimet for eksportkontroll av missilteknologi (MTCR)**
- **Wassenaar-samarbeidet (WA, konvensjonelle våpen – relevant høyteknologi)**
- **EUs kriterier for eksport av våpen og militært materiell (felles handling)**

Eksportkontrollregimene

- Politisk forpliktende
- Sekretariat/kontaktpunkt
- Arbeidsgrupper – plenumsmøte
- Konsensusprinsipp
- Forhandler lister og retningslinjer
- Informasjonsutveksling (regioner, land, sluttbrukere, oppkjøpsaktiviteter, våpenprogrammer osv.)
- Rapportering av foretatt eksport, lisensavslag.

Det norske regelverket

- **Lov av 18. desember 1987 nr 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.**
 - **Fullmaktslov: UD gjennom kgl.res. gitt myndighet til å administrere loven og utarbeide forskrifter**
 - **Lisensplikt (erga omnes), varelistes, taushetsbestemmelser, sanksjonsregler (straffebestemmelser)**

Loven retter seg mot

- varer/teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, ..eller som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 147 a første ledd, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester...
- Formidling mellom to tredjeland krever også tillatelse

Forskrift for gjennomføring av kontrollen

- **Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989**
 - Gir utførlige regler for gjennomføringen av kontrollen
 - Liste I (forsvarsmateriell) og II (flerbruksvarer)
 - Andre kontrollbestemmelser (catch all)
 - Unntak fra lisensplikten
 - Administrative bestemmelser om oppbevaringsplikt o.l
 - Rett til å tilbakekalle lisens

Forskriftene - § 1 (utdrag)

- a. Ved utførsel av visse varer, nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer, eller visse tjenester kreves tillatelse fra Utenriksdepartementet (lisensplikt). Lisensplikten gjelder også ved utførsel av slike varer fra tollager.
- b. Utenriksdepartementet utarbeider lister over disse varer og tilhørende teknologi. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en vare eller teknologi er lisenspliktig eller ikke. Departementet kan foreta endringer i listene.

§ 1 forts.

- d. Tjenester knyttet til varer og teknologi på listene I og II, samt tjenester for øvrig som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever tillatelse fra Utenriksdepartementet.**

- f. Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig eller krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.**

§ 1 forts.

- g. Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjenesteytelse der eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer. Tilsvarende regler gjelder i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.

§ 1 forts.

- h. Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII.**

§ 1 forts.

- i. Handel, formidling eller annen bistand ved salg av de militære varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, er ikke tillatt uten tillatelse fra UD. Tilsvarende gjelder ved formidling av varer på liste II, tilh teknologi og tjenesteytelse der det er kjent el grunn til å forstå, at varen, teknologien/tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk ifm utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer, og ifm utvikling, produksjon, vedlikehold, lagring av missiler som kan levere slike våpen.

Flere utdrag fra forskriften

Unntak fra lisensplikten (§ 3)

- e. varer som utelukkende er gjenstand for transport over norsk tollområde, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde. Gjelder ikke varer på liste I,**

Flere utdrag fra forskriften

§ 4

- Eksportøren plikter å legge fram alle opplysninger og den dokumentasjon som UD finner nødvendig for behandling av søknaden.
- Søknaden skal være undertegnet av eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne.

§ 5

- Tillatelser kan ikke overdras til andre uten tillatelse fra UD.

§ 8

- En tillatelse kan kun endres av UD.

Flere utdrag fra forskriften

§ 11

Eksportøren skal beholde den benyttede tillatelse i ti år fra den dag tillatelsens gyldighet utløper....

§ 13

Tillatelser kan tilbakekalles dersom eksportøren vesentlig misbruker tillatelsen eller vesentlig misligholder vilkårene i denne. En tillatelse kan også tilbakekalles dersom det fremkommer nye opplysninger eller endrede fakta eller de politiske forhold i mottakerstaten eller området endres, og dette vesentlig endrer grunnlaget for tillatelsen.

Andre bestemmelser

- **Bindende vedtak om sanksjoner/embargo gjennomføres i egne forskrifter**
 - www.eksportkontroll.mfa.no
 - **Lovdata**

I tillegg følger Norge EUs vedtak om våpenembargoer

Sanksjoner mot Iran

- Forbudt for norske rettssubjekter og alle som befinner seg på norsk territorium å selge, forsyne eller overføre direkte eller indirekte til Iran:
- alle gjenstander, materiell, utstyr, varer og teknologi beskrevet på Utenriksdepartementets liste II, kat 0 eller andre varer på liste II som kan bidra til Irans kjernefysiske aktiviteter; og
- alle andre gjenstander, materiell, utstyr, varer og teknologisom vil kunne bidra til Irans kjernefysiske aktiviteter eller til utvikling av leveringssystemer for kjernevåpen

Sanksjoner mot Iran

- Ved salg, forsyning eller overførsel av alle gjenstander, materiell, utstyr, varer og teknologi som er listeført og ikke er ulovlig, skal eksportkontrollforskriftens bestemmelser følges, og sluttbruk og fremkomststed skal effektivt kunne verifiseres.

Sanksjoner mot Iran

- **I praksis våpenembargo**
- **Import, eksport direkte og indirekte**
- **Tjenesteytelser, teknisk bistand**
- **Transport**
- **Formidling**
- **Investeringer, reiserestriksjoner m.v.**

Sanksjoner mot Iran

– **SLUTTBRUKERKONTROLL**

- informasjon (om varen, potensiell bruk, sluttbruker, fraktrute, mellomledd osv.)

Oppsummering

Eksportkontrollaktivitene øker, flere og mer komplekse saker, utfordrende sluttbrukerkontroll –

etterlevelse krever

- at både myndigheter og bedrifter har nødvendige ressurser og kompetanse**
- at ansvar for eksportkontrollen er forankret på ansvarlig nivå i bedriftene**
- at bedriftene har adekvate rutiner og kompetanse**
- tillit, god dialog og samarbeid mellom myndighetene og bedriftene**

UTENRIKSDEPARTEMENTET

www.eksportkontroll.mfa.no